

Μακεδονικά

Τόμ. 30, Αρ. 1 (1996)

Ιστορικό συμπόσιο στην Χαλκιδική για την ιστορία της κατά την Τουρκοκρατία

Αθ. Ε. Καραθανάσης

doi: [10.12681/makedonika.251](https://doi.org/10.12681/makedonika.251)

Copyright © 2014, Αθ. Ε. Καραθανάσης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Καραθανάσης Α. Ε. (1996). Ιστορικό συμπόσιο στην Χαλκιδική για την ιστορία της κατά την Τουρκοκρατία. *Μακεδονικά*, 30(1), 335–339. <https://doi.org/10.12681/makedonika.251>

καθηγητές J. Koder, Ἀγγελική Λαΐου, R. Scott, E. Χρυσός, Φ. Μαλιγρούδης καὶ Ant. Cutler. Ἐπρόκειτο γιὰ ἓνα Συμπόσιο πού σέ διεθνές ἐπίπεδο ἀνέδειξε τὸν ρόλο καὶ τὸν χαρακτήρα τῆς Βυζαντινῆς Μακεδονίας μέσ' ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴ κλασσικὴ παράδοση καὶ τὴν Ὀρθοδοξία.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΑΘ. Ε. ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΣΤΗΝ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ

Μέ πρωτοβουλία τῆς Ἱστορικῆς καὶ Λαογραφικῆς Ἑταιρείας τῆς Χαλκιδικῆς πού ἐδρεύει στὴν Θεσσαλονικὴ ὁργανώθηκε ἀπὸ 13-15 Ὀκτωβρίου 1995 στὸ Ποσειδί τῆς Χαλκιδικῆς τὸ τέταρτο ἱστορικό συμπόσιο μέ θέμα τὴν Χαλκιδικὴ κατὰ τὴν Τουρκοκρατία. Τὸ Συμπόσιο αὐτὸ ἔρχεται ὡς συνέχεια τοῦ Συνεδρίου «Ἀναπτυξιακός σχεδιασμός τῆς πρὸ τοῦ Ἁγίου περιοχῆς», πού εἶχε ὁργανώσει ὁ Ἀναπτυξιακὸς Σύνδεσμος τῆς Γεωγραφικῆς Ἑνότητας ὁ «Ἀριστοτέλης», πού τελοῦσε ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἱστορικῆς καὶ Λαογραφικῆς Ἑταιρείας τῆς Χαλκιδικῆς. Εἴκοσι πέντε εισηγητές, γνωστοὶ πανεπιστημιακοὶ καὶ ἐρευνητές, παρουσίασαν θέματα ἱστορίας, πολιτισμοῦ, τέχνης, δικαίου τῆς Χαλκιδικῆς ἀπὸ τὸν 15ο-20ῶ αἰώνα.

Τὴν Παρασκευὴ 13 Ὀκτωβρίου ἔλαβε χώρα ἡ πανηγυρικὴ ἐναρκτήρια συνεδρία τοῦ Συμποσίου, στὴν ὁποία παρέστησαν οἱ ἐκκλησιαστικές, πολιτικές, στρατιωτικές καὶ λοιπές ἀρχές τῆς Χαλκιδικῆς. Στὴν προσφώνησή του ὁ Πρόεδρος τῆς Ἱστορικῆς καὶ Λαογραφικῆς Ἑταιρείας τῆς Χαλκιδικῆς κ. Β. Πάππας ἐπεσήμανε τὴν σημασία τοῦ Συμποσίου αὐτοῦ πού, τέταρτο στὴν σειρά, φιλοδοξεῖ νὰ καλύψει ἓνα μεγάλο κενό, τὴν ἀνάδειξη δηλ. τῆς Χαλκιδικῆς κατὰ τὴν Τουρκοκρατία. Τὴν συγκλονιστικὴ φυσιογνωμία καὶ ἱστορικὴ πορεία τῆς Χαλκιδικῆς καὶ τὴν ἀνάγκη γιὰ τὴν βαθύτερη γνώση τῶν ἱστορικῶν δρωμένων τῆς ἐτόνισαν στίς προσφωνήσεις τους ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Ὑπουργοῦ Μακεδονίας-Θράκης κ. Κ. Τριarıđη κ. Ἰωαννίδης, ὁ πρόεδρος τῆς ΤΕΔΚ Ν. Χαλκιδικῆς κ. Δ. Τζηρίτης, ὁ δήμαρχος Κασσανδρείας κ. Π. Παπαγιάννης, ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Μητροπολίτου Κασσανδρείας κ. Συνεσίου καὶ ὁ ἐκπρόσωπος τῆς Ἱερᾶς Συνάξεως τοῦ Ἁγίου Ὁρους π. Μάξιμος Ἰβηρίτης. Ἀκολούθησαν τὰ ἐγκρίνια φωτογραφικῶν ἐκθέσεων μέ θέματα τὴν φυλὴ τῶν Καλᾶς, ἀπογόνου τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου στὸ Ἀφγανιστάν, τὸν λαϊκὸ πολιτισμὸ τῆς Χαλκιδικῆς καὶ τὸν Ἑλληνισμὸ τῆς Ἱμβροῦ καὶ Τενέδου.

Κατὰ τὴν πρώτη συνεδρία μέ πρόεδρο τὸν καθηγητὴ κ. Κ. Α. Βαβοῦσκο, Πρόεδρο τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, ἡ ἀντιπρόεδρος τῆς Ἱστορικῆς καὶ Λαογραφικῆς Ἑταιρείας τῆς Χαλκιδικῆς κ. Ἐρατὸ Ζέλιου-Μαστοροκόστα, λυκειάρχης-δο Φ., παρουσίασε τὴν Χαλκιδικὴ κατὰ τὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας καὶ εἰδικότερα κατὰ τὸν Μακεδονικὸ Ἀγῶνα, ἐνῶ ὁ κ. Βαβοῦσκος ἐξέτασε θέματα ἀπονομῆς δικαιοσύνης στὴν Τουρκοκρατούμενη Χαλκιδική, ὅπως ἡ ἱερολογία ἐπὶ μνηστείας, ἡ προφορικὴ συμφωνία ἐπὶ προικός, τὸ κοινωτικὸ πνεῦμα τῆς Χαλκιδικῆς, ὁ ρόλος τῆς Ἐκκλησίας σέ θέματα δικαίου. Κατὰ τὴν ἀπογευματινὴ συνεδρία, μέ πρόεδρο τὸν καθηγητὴ κ. Ἄθ. Ἀγγελόπουλο, ὁ ἀρχιτέκτων-ἀνασθηλωτὴς κ. Ζαφ. Οἰκονόμου παρουσίασε διαχρονικῶς τὴν ἱστορία τῆς Γαλάτιστας ἐπιμένοντας στὴν περίοδο τῆς Τουρκοκρατίας, τὴν συμμετοχὴ τῆς στὴν Ἐπανάσταση τοῦ 1821, μέ τὸν ἐπίσκοπο Ἰγνάτιο,

τήν φυγή Γαλατιστινῶν στήν Ν. Ἑλλάδα, τήν δημιουργία Ἐπιτροπῆς Μακεδονικῆς Ἀμύνης στήν Γαλιάστια· ἐξέτασε ἀκόμη τήν ἀρχιτεκτονική, τήν λαογραφία, τήν παράδοση τῆς Γαλιάστιας κατά τήν Τουρκοκρατία. Ὁ δημοσιογράφος-συγγραφεύς κ. Ἰω. Ἀδάμιου ἐφεύνησε τήν παρουσία Ὀλυμπίων καπεταναίων στήν Χαλκιδική λόγω τῆς θαλασσίας ἐπικοινωνίας κατά τά ἐπαναστατικά γεγονότα, κατά τά ὅποια γνωστοί Ὀλύμπιοι προσέτρεξαν πρὸς βοήθεια τοῦ Ἐμμ. Παπαῦ καί τῶν ἐπαναστατῶν, ὡς ἦσαν οἱ Διαμαντῆς Νικολάου, Λιάκος, Μπίνος. Ὁ ἱστορικός κ. Γ. Τουσίμης παρουσίασε σειρά ἐγγράφων πού ἀναφέρονται σέ προσπάθειες Λαζαριστῶν μισσηνοαρίων νά προσηλυτίσουν Ὀρθόδοξους Χριστιανούς τῆς Χαλκιδικῆς στόν Καθολικισμό μέσω τῆς Οὐνίας στά μέσα τοῦ 19ου αἰ.· τελικῶς ὁ προσηλυτισμός αὐτός ἀπέτυχε λόγω τοῦ μικροῦ ἀριθμοῦ Ὀρθόδοξων Χριστιανῶν πού προσωρινῶς προσεχώρησαν στόν Καθολικισμό. Ὁ γνωστός ἀγιορείτης λόγιος π. Μωϋσῆς παρουσίασε, μέ βάση τά ἀγιορείτικα μοναχολόγια, σειρά Χαλκιδικιωτῶν πού ἐμόνασαν κατά τήν περίοδο 1800-1912 σέ διάφορες μονές τοῦ Ἁγίου Ὄρους, πραγματικότητα πού ἀποδεικνύει τόσον τήν πνευματική ἐπίδραση τοῦ Ἁγίου Ὄρους στήν Χαλκιδική, ὅσον καί τήν ἐπιβίωση τῶν Χαλκιδικιωτῶν. Ὁ μοναχός Μάξιμος Ἰβηρίτης εἰσήγησε τήν παρουσίαση τῆς ἐκρηκτικῆς προσωπικότητας τοῦ Χαρτοφύλακος Νικηφόρου Ἰβηρίτη, φίλου καί συνεργάτη τοῦ Ἐμμ. Παπαῦ, ὁ ὁποῖος εἶχε τεθεῖ ἐπικεφαλῆς τῆς ὀπισθοφυλακῆς τοῦ Παπαῦ μέ 1500 ἀγιορείτες καί Χαλκιδικιώτες μαχητές· ὁ π. Μάξιμος παρουσίασε, ἐπίσης, νέα ἀνέκδοτα στοιχεῖα ἀπό τά ἀγιορείτικα ἀρχεῖα τῆς Μ. Ἰβήρων γιά τήν ἐπανάσταση στό Ἅγιον Ὄρος καί τήν Χαλκιδική. Στό δεύτερο μέρος τῆς εἰσηγήσεώς του ὁ π. Μάξιμος παρουσίασε σειρά μοναχῶν τοῦ Ἄθωνος πού προσέφεραν πολλά στόν Μακεδονικό Ἀγῶνα εἶτε μέ μεταφορά πολεμοφοδίων, εἶτε μέ οἰκονομική ἐνίσχυση.

Ὁ εἰσηγητής ἀναφέρθηκε καί γιά τούς ἀγῶνες τῶν μοναχῶν κατά τόν Παυλοβισμό. Ὁ καθηγητής κ. Ε. Ζεργίνης εἶχε ὡς θέμα τήν κατάσταση στήν Χαλκιδική στίς ἀρχές τοῦ 20οῦ αἰ. μέ βάση τίς προσωπικές μαρτυρίες τοῦ καϊμακάμη Κασσάνδρας Ταχσίν Οὐζέρ· οἱ μαρτυρίες αὐτές ἔχουν ἰδιαίτερη σημασία, γιὰτί συνδέονται μέ τόν Μακεδονικό Ἀγῶνα. Ὁ Οὐζέρ γράφει γιά μεταλλεῖα, γιά δάση, γιά τόν ἐνθουσιασμό τῶν Κασσανδρινῶν ὑπέρ τῆς Ἑλλάδος, γιά τό κοινοτικό τῶν πνεῦμα· ἡ Κασσάνδρα, κατ' αὐτόν, ἦταν ἐστία ἐπαναστατικῶν κινήματων καί οἱ Ἕλληνες δέν αἰσθάνονταν Ὀθωμανοί ὑπῆκοοι, ἀναμένοντας τήν ἀπελευθέρωσή τους. Γι' αὐτό καί ἔλαβε σκληρά μέτρα κατά τῶν Κασσανδρινῶν, ἀλλά στήν Ἀρναία ὑπέστη ἀνεπιτυχή δολοφονική ἐπίθεση, ἀπό τήν ὁποία φαίνεται ὅτι τόν ἔσωσε ὁ ἐπίσκοπος Ἄναστασιος.

Ὁ καθηγητής κ. Ἰω. Ψαράς εἰσηγήθηκε τό θέμα *Ἡ Χαλκιδική κατά τόν 19ο αἰ. κατά τά ἀρχεῖα τοῦ Τουρίνου* ὁ ὀμιλητής παρουσίασε ἀρχεῖακό υἱικό ἀπό προξενικά ἐγγράφα τοῦ βασιλείου τοῦ Πεδεμοντίου καί Σαβοΐας τῆς περιόδου 1825-1859 γιά Ἕλληνες κουρσάδρους στήν Κασσάνδρα πού τοῦς κατεδίωξαν αὐστριακά καί ἀγγλικά πλοῖα, γιά τήν παραγωγή δημητριακῶν στήν Χαλκιδική καί τήν δυνατότητα ἐμπορικῆς ἀνάπτυξης μέ τό βασιλεῖο τοῦ Πεδεμοντίου, γιά τήν δραστηριότητα στήν Χαλκιδική τοῦ Θεσσαλοῦ ἐπαναστάτη Βελέντζα, γιά τά θρησκευτικά ἐνδιαφέροντα Ρώσων αὐτοκρατορῶν καί ἰερωμένων, γιά τήν ἀπόβαση Ἑλλήνων ἐπαναστατῶν στό ἀκρωτήριο Δρέπανο (Συκιά) τό 1854 ὑπό τόν Δημήτριο Τσάμη Καρατάσο καί τήν ἐν συνεχείᾳ καταστολή τοῦ κινήματος, καί τίς τουρκικές βαρβαρότητες στήν Χαλκιδική πού ἀκολούθησαν.

Ὁ ἀρχαιολόγος κ. Ἰωακείμ Παπαγγελοῦ μίλησε γιά τόν ἀρχιεπίσκοπο Κασσανδρείας καί Πολυγύρου Ἰγνάτιο, τόν ἀγωνιστή καί Φιλικό καί συνεργάτη τοῦ Ἐμμ. Παπαῦ κατά τά γεγονότα τοῦ 1821, πού ἐξήγειρε τοὺς Πολυγυρινούς τό 1821 μέ

όρηπτήριο τήν ἀγαπημένη μονή του, τήν Ἑσφιγμένον· ὁ κ. Παπάγγελος παρουσίασε νέα στοιχεία γιά τή ζωή τοῦ Πολυγυρινοῦ αὐτοῦ ιεράρχου καί τήν ἀγάπη του γιά τήν Χαλκιδική καί τό Ἅγιον Ὅρος πού ἐξέφρασε μέ τήν διαθήκη του.

Στήν συνεδρία τοῦ Σαββάτου 14 Ὀκτωβρίου ὁ καθηγητής κ. Ἄθ. Ἀγγελόπουλος παρουσίασε τό θέμα *Ἡ θέση τοῦ μητροπολίτου Ἱερισσοῦ καί Ἁγίου Ὁρους στίς σχέσεις τοῦ Ἁγίου Ὁρους μέ τό Οἶκον. Πατριαρχεῖο καί ἐπεσήμανε μέ βάση πατριαρχικά σιγίλλια τοῦ 1371 καί 1391 τήν ἐκχώρηση ἐκ μέρους τοῦ Πατριαρχείου ὀρισμένων δικαιωμάτων στόν μητροπολίτη Ἱερισσοῦ καί Ἁγίου Ὁρους, τά ὅποια ἀφαιροῦντο, ὁμως, ὅταν ἔπαιναν νά ὑφίστανται οἱ ἐκτακτες περιστάσεις πού ἐπέβαλαν τήν ἐκχώρηση τῶν προνομίων αὐτῶν, τοῦ Πατριαρχείου ἔχοντος πάντοτε τήν κανονική δικαιοδοσία ἐπί τοῦ Ἁγίου Ὁρους.*

Ὁ καθηγητής κ. Ἰω. Σκούρτης εἰσηγήθηκε τίς προσπάθειες γιά τήν ἴδρυση ἑλληνικοῦ προξενικοῦ πρακτορείου στήν Κασάνδρα τό 1836 μέ ἐπικεφαλῆς τόν Ἀναγνώστη Παπαδόπουλο, ἀγωνιστή τῆς Ἐπαναστάσεως στήν Χαλκιδική· ἐπρόκειτο γιά πρόταση τοῦ νεοσύστατου ἑλληνικοῦ κράτους, τήν ὅποια ἀπέρριψε ἡ Ὑψηλὴ Πύλη πού ἔβλεπε μέ ὑπόψια καί φόβο τήν τοποθέτηση ἑνός παλαιοῦ ἀγωνιστή στήν Κασάνδρα, φοβούμενη νέα ἐπανάσταση.

Ὁ ἱατρός κ. Ἄπ. Σιώκος παρουσίασε ἕνα φριμάνι γιά τήν ἀνέγερση τοῦ ἐνοριακοῦ ναοῦ τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαήλ στό Παλαιοχώρι τοῦ ἔτους 1894. Ὁ κ. Σιώκος ἐρεῖνῃσε τά σχετικά πού ἀφοροῦσαν στήν ἀνέγερση νέων ἐκκλησιῶν στήν Χαλκιδική μετά τόν χάλασμό τῆς ἀπό τούς Τούρκους τό 1821 καί τήν σταδιακή ἐπιστροφή τῶν κατοίκων στά ἐρειπωμένα χωριά τους. Ὁ ἴδιος περιέγραψε τίς ἐπιμονες προσπάθειες τῶν Χαλκιδικιωτῶν καί στήν προκείμενη περίπτωση τῶν Παλαιοχωριτῶν νά ξεπεράσουν τήν τουρκική γραφειοκρατία καί νά ἐξασφαλίσουν ἀδειες γιά ἀνέγερση ἐκκλησιῶν.

Ἡ ἀρχαιολόγος κ. Γερακίνα Μυλωνά περιέγραψε τόν ἱστορικό ναό τοῦ Ἁγίου Ἀρχαγγέλου στήν Ἄθυτο πού ἀνακαινίσθηκε τό 1647 καί πού εἶχε ἐνδιαφέρουσες τοιχογραφίες καί φορητές εἰκόνες ἐπί τῶν ὁποίων ζωγράφοι ἀπό τήν Γαλιτιστα, ὅπως ὁ Ἄθανάσιος, τό 1828 καί 1829, ζωγράρισαν νέες. Ἡ κ. Μυλωνά μελέτησε τήν ἀρχιτεκτονική τοῦ ναοῦ πού ἦταν ἐνοριακός ὡς τό 1859, ὁπότε κατέστη ἐνοριακός αὐτός τοῦ Ἁγίου Δημητρίου.

Μιά ἰδιαίτερη ἐνότητα στό Συνέδριο ἀπετέλεσε ἡ Παιδεία στήν Χαλκιδική ἐπί Τουρκοκρατίας. Ἡ λυκειαρχὴ κ. Ἐρατὸ Ζέλλιου-Μαστοροκόστα ἔδωσε μίαν συνολική εἰκόνα τῆς ἱστορίας τῆς ἐκπαιδεύσεως στήν Χαλκιδική καί στό Ἅγιον Ὅρος τοῦς πρώτους αἰῶνες τῆς Τουρκοκρατίας, τίς προσπάθειες τῶν Ἰησοῦιτῶν νά διεισδύσουν στό Ἅγιον Ὅρος (ἀρχές 17ου αἰ.), τήν προσφορά τῆς Ἀθωνιάδος Σχολῆς μέ τόν Εὐγένιο Βούλγαρι, τῆς σχολῆς τῆς Μονῆς τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας Φαρμακολυτρίας καί γενικά τῶν σχολείων τῶν μικρῶν καί μεγάλων κέντρων τῆς Χαλκιδικῆς (Πολύγυρος, Βάλτα, Γαλιτιστα κλπ.). Ἡ λυκειαρχὴ κ. Ἡλέκτρα Παπαθανασίου μελέτησε καί παρουσίασε τήν ἐκπαίδευση στήν Ἀρναία ἀπό τά μέσα τοῦ 19ου αἰ., τήν λειτουργία τῶν ἑλληνικῶν σχολείων, τά διδασκόμενα μαθήματα, τοῦς δασκάλους, τήν βοήθεια τοῦ Φιλελευθευτικοῦ Συλλόγου Θεσσαλονίκης, τῆς τοπικῆς Ἐνορίας τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Ἀρναίας, τήν ἀφοσίωση τῶν διδασκόντων στήν ἑλληνοπρεπὴ διαπαιδαγώγηση τῶν μαθητῶν πού τόσο βοήθησε κατὰ τόν Μακεδονικό Ἀγῶνα. Φυσικά ὑπενθύμησε ὅτι τό πρῶτο σχολεῖο λειτούργησε στό σημερινό παραδοσιακό κτήριο τοῦ Δήμου Ἀρναίας. Ὁ Φιλολόγος κ. Δημ. Κύρου, συγγραφέας καί ἐκδότης, μελέτησε τά ἀρχεῖα τῶν σχολείων Νικίτης καί Μεγάλης Πανα-

γιας της περιόδου 1908-1913 και παρουσίασε σειρά ενδιαφερόντων στοιχείων για μαθητές, δασκάλους, ώρολόγια προγράμματα, διδακτικά έγχειρίδια, παιδαγωγικά συστήματα των σχολείων αυτών· παράλληλα, είχε την ευκαιρία να δείξει την κοινωνική διαστρωμάτωση των χωριών αυτών, τά κοινοτικά προβλήματα. Έπεσήμανε, επίσης, τό ενδιαφέρον των μητροπολιτών Ίερισοῦ καί Ἀγίου Ὁρους πού κατά τήν περίοδο 1886-1897 ἀγωνίζονταν νά ἀνεγείρουν τό κτήριο των σχολείων Ίερισοῦ.

Ἡ ἀρχιτέκτον ἀναστηλώτρια κ. Ἄννα Ξεναρίου παρουσίασε νεότερα στοιχεῖα γιά τήν ἱστορία τοῦ Νεοχωρίου Χαλκιδικῆς: ἡ ἀρχιτεκτονική, τά χρώματα, ἡ ξυλογλυπτική οἰκιῶν καί ἐκκλησιῶν, ἡ ἐπίπλωση οἰκιῶν εἶναι ἀπό τά διασωθέντα στοιχεῖα ἑνός πολιτισμοῦ πού κινδυνεύει νά ξεφανισθεῖ τόνησε ἡ κ. Ξεναρίου. Ἡ ἴδια σχολίασε ἕνα πολῦτιμο βιβλίο τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἀγίου Γεωργίου, ἀπ' ὅπου ἀποδεικνύεται ἡ βοήθεια τῆς πρῶς τό σχολεῖο, τοῦς δασκάλους, τοῦς πτωχοῦς ἀκόμη καί τοῦς στρατιῶτες.

Ὁ καθηγητής κ. Ἀθ. Ε. Καραθανάσης παρουσίασε ἕνα λόγοιο τοῦ 19ου αἰ., τόν Ἀθανάσιο Σταγειρίτη, πού ἔδρασε στίς μακεδονικές ἐμπορικές κοινότητες (κομπανίες) Σιμπτίου καί Μπρασοβ στήν σημερινή Ρουμανία τήν δεκαετία 1800-1810 καί στήν Βιέννη ἀπό τό 1810-1821. Εἶναι πιθανόν νά κατῆλθε στήν ἐπαναστατημένη Ἑλλάδα, ἀλλά νά ἐπέστρεψε κατόπιν, καί πάλιν, στήν Βιέννη. Ὁ Σταγειρίτης συνέγραψε ὀγκώδη βιβλία, ἱστορικά καί γεωγραφικά πρὸς χρήση των μαθητῶν των ἑλληνικῶν σχολείων καί ἐξέδιδε τό περιοδικό *Καλλιόπη*, πού ἦταν ὄργανο των ἀντιπάλων τοῦ Κοραῆ γιά τό γλωσσικό ζήτημα.

Ὁ μουσικολόγος κ. Στ. Κοψαχείλης ἀσχολήθηκε μέ τήν βυζαντινὴ μουσική καί τό δημοτικὸ τραγοῦδι στήν Χαλκιδικὴ καί ἐξέτασε τήν παράδοση τῆς βυζαντινῆς μουσικῆς στό Ἅγιον Ὁρος καί στήν Χαλκιδικὴ κατά τήν Τουρκοκρατία. Παρουσίασε, ἐπίσης, τύπους μουσικῶν ὀργάνων πού ἐμφανίζονται σέ ἀγιορεῖτικα χειρόγραφα καί σέ τοιχογραφίες, καθώς ἐπίσης καί νεότερα μουσικά ὄργανα. Ἀνέφερε, τέλος, τήν θεματολογία των δημοτικῶν τραγουδιῶν τῆς Χαλκιδικῆς.

Ἡ ἀρχιτέκτον-ἱστορικός τῆς Τέχνης κ. Θάλεια Παναγιωτοπούλου-Μαντοπούλου παρουσίασε τό ἔργο τοῦ φημισμένου Χαλκιδικιώτη ἀρχιτέκτονος Ξενοφώντος Παιονίδου (1863-1933), στόν ὁποῖο ὀφείλουμε τά ἱστορικότερα κτήρια τῆς Θεσσαλονίκης (ναός Γρηγορίου Παλαμᾶ, Παπάφειο, Τράπεζα Ἀνατολῆς, Παλαιὸ Ταχυδρομεῖο κλπ.). Στήν Χαλκιδική, μέ πρωτοβουλία τοῦ μητροπολίτου Κασσανδρείας Εἰρηναίου, σχεδίασε τά περισσότερα σχολικά κτήρια καί ἐκκλησίες στόν Τρίλοφο, τὰ Βρασιά, τήν Συκιά, τόν Πολύγυρο, τήν Νικητή, τό Πολύχρονο, τήν Φούρα κλπ.

Ὁ κ. Εὐ. Χεκιμόγλου, ἱστορικός τῆς Οἰκονομίας, ἔδωσε ἕνα παράδειγμα γιά τήν οἰκονομική ζωὴ στήν Χαλκιδικὴ κατά τήν κρίση τό 1911 τὸν πιστωτικὴ ἀγορὰ τῆς Χαλκιδικῆς σέ μίαν ἐποχὴ πού εἶχε ἐκδηλωθεῖ ἐπιδημία χολέρας στήν περιοχὴ. Ἀπό τίς κινήσεις τριῶν ἐμπόρων τῆς Χαλκιδικῆς (ἀπὸ τήν Γαλάτιστα, τόν Πολύγυρο καί τήν Ίερισό) συντέλεσε ὁ κ. Χεκιμόγλου ὅτι οἱ Χαλκιδικιώτες γνώριζαν πολὺ καλά τήν τραπεζιτικὴ κατάσταση στήν Θεσσαλονίκη, τίς διακυμάνσεις των τιμῶν στά κομπούλια καί στήν ἔσφαρα καί δροῦσαν ἀναλόγως.

Ὁ φοιτητὴς τῆς Ἰατρικῆς κ. Σταῦρος Σταυρίδης ἀσχολήθηκε μέ τήν Ἰατροφαρμακευτικὴ περίθαλψη στή Χαλκιδικὴ κατά τήν Τουρκοκρατία καί μίλησε γιά τοῦς λαϊκοῦς ἐμπειρικοῦς γιατροῦς, τοῦς ἐπιστήμονες γιατροῦς στά τέλη τοῦ 19ου αἰ., τήν ἱατρικὴ σκέψη αὐτῶν των ἐμπειρικῶν γιατρῶν πού χρησιμοποιοῦσαν, χωρίς νά γνωρίζουν, τίς συνταγές τοῦ Γαληνοῦ, τοῦ Ἱπποκράτη. Παρουσίασε ἐπίσης, γιατροσόφια, τρόπους λαϊκῆς θεραπείας, ἐμφάνιση των πρώτων φαρμάκων στήν Χαλκιδικὴ κλπ.

Κατά τό συνέδριο παρενέβη ὁ δημοσιογράφος κ. Φ. Γιαγκιόζης καί ἐπεσήμανε τή διαχρονικότητα τῆς Μακεδονίας σέ σύνδεση μέ τήν Χαλκιδική, ἀλλά καί τήν ποιικιλία προβλημάτων πού θά ἀνακύβουν ἀπό τά κενά τῆς ἐνδιάμεσης συμφωνίας Ἐλ-λάδος-Σκοπιῶν.

Τό συνέδριο παρακολούθησε πλῆθος κόσμου ἀπό ὅλες τίς περιοχές τῆς Χαλκιδικῆς καί συμμετεῖχε μέ ἐρωτήσεις καί παρεμβάσεις. Οἱ συνέδριοι ξεναγήθηκαν σέ ἀρχαιολογικούς χώρους ἀπό τόν ἀρχαιολόγο κ. Ἰωακ. Παπάγγελο. Τήν γενική εὐθύνη τῆς ὀργανώσεως τοῦ Συνεδρίου εἶχε ὁ Πρόεδρος τῆς Ἱστορικής καί Λαογραφικῆς Ἑταιρείας τῆς Χαλκιδικῆς δικηγόρος κ. Β. Πάππας καί τά μέλη τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τῆς.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΑΘ. Ε. ΚΑΡΑΘΑΝΑΣΗΣ

Η ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑ «Ο ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΜΟΣ» ΣΤΗ ΝΙΓΡΙΤΑ

Η εκπαιδευτική καί κοινωνική δραστηριότητα τῶν κατοίκων ἐνός τόπου, ἐκφραση τῆς ἐλευθέρης βούλησής τους, ἀποτελεῖ τήν καλύτερη ἀπόδειξη τῆς ἐθνικότητάς τους. Τον τελευταῖο αἰῶνα τῆς Τουρκοκρατίας πλῆι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καί τίς τοπικές κοινωνικές ἀρχές προστέθηκε ἕνας νέος παράγοντας ἐν τῇ φροντίδᾳ τῆς ἐκπαίδευσῆς με τή μορφή συλλόγων καί σωματείων, προμηθύνοντας μίᾳ νέα πνευματικῇ ἀναγέννηση τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους¹. Ὅπως σέ ὅλες σχεδόν τίς πόλεις τῆς Ὀθωμανικῆς αυτοκρατορίας με ἑλληνικό πλῆθυσμό, ἀλλά καί σέ ἀρκετά μικρότερα σέ πλῆθυσμό χωριά καί κωμοπόλεις, ὅπως ἐν τῇ γειτονικῇ τῆς Νιγρίτας Μπέροβα (σημ. Βεγτίσκος Θεσ/νίκης)², υπήρχαν καί δρούσαν διάφοροι σύλλογοι με φιλεκπαιδευτικό καί φιλεθνικὸ χαρακτῆρα, πον παράλληλα δραστηριοποιούνταν καί ἐθνικά ἐξυπηρετώντας τὰ συμφέροντα τοῦ ὑπόδουλου Ἑλληνισμοῦ.

Οἱ σύλλογοι τῆς Νιγρίτας κατὰ τήν Τουρκοκρατία ἀποτελοῦσαν ὡς πρόσφατα ἕνα ἀγνωστο κεφάλαιο τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς ἱστορικῆς αὐτῆς κωμόπολης. Στῆν κατάσταση τῶν σωματείων τοῦ βιλαετίου Θεσσαλονίκης πον δημοσιεῦθηκε ἐν τῷ Μακεδονικῷ Ἡμερολόγιῳ τοῦ 1909 δὲν ἀναφέρεται κανένας σύλλογος, σωματεῖο ἢ ἀδελφότητα ἐν τῇ Νιγρίτᾳ³.

Ἡ ἀρχή γιὰ τὴ γνῶση τῆς μέχρι τῶρα σκοτεινῆς αὐτῆς πτυχῆς τῆς ἱστορίας καί δραστηριότητάς τῆς Νιγρίτας, στίς ἀρχές κυρίως τοῦ 20οῦ αἰῶνα, ἔγινε με τὴν ἀνακάλυψη ἀπὸ τὸν Γιώργο Καφταντζή ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τῆς Νιγριτινοῦ δασκάλου Δημητρίου Δαμάνη, τμήματος τοῦ καταστατικοῦ τοῦ συλλόγου «Ἀρετῆ» τῆς Νιγρίτας καί Σύρπας, δημοῦργημα τῆς πνευματικῆς ἐνώσεως τῶν δύο κοινοτήτων ἐν τῇ τελευταίᾳ χρόνιᾳ τῆς Τουρκοκρατίας⁴.

1. Στέφανος Παπαδόπουλος, *Εκπαιδευτικὴ καί κοινωνικὴ δραστηριότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Μακεδονίας κατὰ τὸν τελευταῖο αἰῶνα τῆς Τουρκοκρατίας*, Θεσσαλονίκη 1970, σσ. 11, 13.

2. Ἀθανάσιος Ἀγγελόπουλος, «Φιλεκπαιδευτικοὶ καί Φιλεθνικοὶ σύλλογοι ἐν Μακεδονίᾳ κατὰ τὰ τελευταία ἔτη τῆς Τουρκοκρατίας», *Μακεδονικά* 11 (1971) 347, 348.

3. Ἀνωήμιου, «Σωματεῖα καί συντεχνίες ἐν τῷ νομῷ Θεσσαλονίκης», *Μακεδονικὸ Ἡμερολόγιον Παμμακεδονικοῦ Συλλόγου Ἀθηνῶν*, 1909, σσ. 314-317.

4. Γεώργιος Καφταντζής, «Τὸ Σωματεῖο «Ἡ Ἀρετῆ» ἐν τῇ χρόνιᾳ τῆς Τουρκοκρατίας», *Πρακτικὰ Ἐπιστημονικοῦ Συμποσίου, Νιγρίτα 1995*, σσ. 151, 152